

»Rød og hvid i Billedsalen«

Grundtvigs døds- og mindedigte

Af Flemming Lundgreen-Nielsen

I

Da Grundtvig begyndte at digte, var den professionelle lejlighedsdigtningens storhedstid for længst forbi. Sit hele liv igennem skrev Grundtvig gerne på venners opfordring en salme, en sang eller et digt til en bestemt lejlighed, også gerne med meget kort varsel, men aldrig for økonomisk vindings skyld. Lejlighedsdigtet er hos ham som hos romantikerne i almindelighed – bortset fra den obligate hyldest til kongehus og fædreland – udtryk for en digterpersonlighed, ikke en betalt behandling af et emne. Som mindedigter kom Grundtvig sent i gang, skønt alle og enhver på amatørbasis og –facon i hans ungdom skrev lejlighedsvers i aviser og tidsskrifter. Dødsdigtet er sammen med salmen ikke repræsenteret i hans utrykte forfatterskab før 1805.

Grundtvigs første dødsruner, elegien over Willemoes i maj 1808, handler lige så meget om Grundtvigs syn på den sunkne samtid og hans lyst til at genrejse den som om søhelten. I årene op til 1816 skriver Grundtvig uden videre præcision i personskildringen otte mindedigte, hvoraf et om Fichte først trykkes i 1880. Det drejer sig snart om personlige bekendte (filosofiprofessor Børge Riisbrigh 1809, Charlotte Louise Ahlefeld-Laurvig 1812, Regine Sverdrup, den lille datter af en norsk ven, 1812, og hans onkel, biskop N.E. Balle 1816), snart om offentlige personligheder (den svenske tronfølger, prins Kristian August 1810), herunder litterære navne (historikeren Johannes v. Müller 1809, Fichte 1814 og Johan Nordahl Bruun 1816). Faderens død i januar 1813 fremlokker intet mindekvad, men i digtet til hans præstejubilæum i december 1810 havde Grundtvig givet en dækkende karakteristik af ham.

»Februar-Lilien!« over Oehlenschlägers søster Sophie Ørsted,

2. del af nærværende artikel følger i Grundtvig-Studier 1981. – Overskriften er et citat af Grundtvigs mindedigte over Povel Dons, skrevet 1843, men først trykt 1867.

trykt anonymt i en københavnsk avis den 17. februar 1818, er Grundtvigs første dybe mindedigt. I dunkle billeder og med gennemført farvelægning (det vintergækblå) giver han et åndsportræt af den døde og forvisser – bogstaveligt forstået med skjaldens guddommelige autoritet – den sørgende A.S. Ørsted om hustruens opstandelse. Uden tydelighed i alle detaljer glider teksten fra en højtidelig begravelsesmusik over i lysere og lysere toner.

Den evne, der i »Februar-Lilien!« anes hos Grundtvig til at indfatte et menneskes liv og død i billedrige formler og derefter placere dette menneske i åndshistorien, – ikke kun den forgangne, men også den kommende, – bryder for alvor frem i det personligt følte kvad over moderen i september 1822. Ikke alle Grundtvigs senere dødsdigte når samme dybde, kompleksitet og musikalske sørgestemning. Digtene over Rasmus Rask (1832), Sv. Hersleb (1836), Oehlschläger (1850) og Ingemann (1862) virker mere som versificerede sørgetaler.

Men i en lille gruppe dødsdigte fornyr Grundtvig vellykket det 18. århundredes intellektuelle, ofte allegoriske, tankelyrik på feltet ved at tilsætte anelsesfulde mangetydige romantiske symboler og at instrumentere sproget romantisk med vokalklange, inversioner, gentagelser og arkaismer. Seks af digtene, valgt ud fra æstetiske kriterier, er emnet for de følgende sider. Skønt flere af digtene er fødte antologistykker og ofte citeres i uddrag, er de mærkeligt spagfærdigt behandlet i den litterære Grundtvig-forskning¹.

»Min Moder« 1822

Grundtvigs moder, Cathrine Marie Bang, døde i Præstø den 17. september 1822, 74 år gammel, efter godt ni års enkestand. Hun bisattes af sin søn den 23. september med en for ham sjældent personlig ligprædiken (optrykt i Kirkelige Leilighedstaler, 1877, s. 26-33).

Dagen efter jordefærden tryktes i avisen »Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn« et mindedigt af ham, »Min Moder« (24. september 1822, sp. 1217-1221; US IV, s. 205-209). Med ny titel »Ved min Moders Grav« indgik det med en del mindre rettelser i hans »Nordiske Smaadigte« 1838. Manuskriptet til de ti første strofer er bevaret (Fasc. 388.52).

Min Moder

Saa er nu brudt Din Vandrings-Stav,
 Dit Time-Glas udrundet!
 Saa har Du i den mørke Grav
 Din sidste Boelig fundet!
 Saa har jeg da, o, Hjerter-Stød!
 En Moder kun i Jordens Skiød!

Saa holdt nu Hjertet op at slaae,
 Hvorunder jeg har hvilet!
 Ei meer i Moder-Øine blaae
 Jeg skuer Taare-Smilet!
 I dybe Suk fra klemte Bryst
 Hendøde, kvalt, min Moders Røst!

Nu, hun er lagt i Ormegaard,
 Nu er den Læbe tavnet,
 Som kiærlig i de spæde Aar
 Mig lærde Fader-Navnet,
 Mig lærde, paa den mørke Jord,
 At finde Lys i Herrens Ord!

Mens Bølgen under *Hrone-Klint*
 Sin Havfru-Sang istemmer,
 Snart, med Din Kistes sidste Splint,
 Hensmuldre Dine Lemmer,
 Ja, dele nu alt bange Kaar
 Med *Præstøe-Pyntens* Kirke-Gaard!

Og, Moder kiær! ak, fra din Grav
 Det Ord med sælsom Vælde
 Udfarer over Bugt og Hav,
 Vil Manges Moder giælde;
 Vil tone som en Klage-Sang
 Ved Dronning-Liig i Dane-Vang!

Ja, gamle Dagmar Danebod!
 Du ogsaa var en Præste-Kvinde,
 Med Taare-Smiil og Adels-Blod,
 Med Skjoldmø-Hegn om bly Kiærminde;
 Du mangt et Hjerter-Stød forvandt,
 Og seent Dit Time-Glas udrandt!

Men, ak, tilsidst det dog udrandt,
 Og knukket er nu Vandrings-Staven.
 Det sidste Herberg Du og fandt
 I Orme-Gaarden, Dødning-Haven;
 I dybe Suk, fra klemte Bryst,
 Hendøde, kvalt, Din gamle Røst!

Mens Bølgen under høie Klinger
 Besynger Dine Fienders Død,
 Hensmuldrer Du i Høst og Vinter
 I *Saga-Gravens* dunkle Skiød,
 Og deler der fuldbange Kaar
 Med Præstøe-Pyntens *Kirke-Gaard!*

Dog, Øie! Tak, end i Din Grav,
 For hvad Du har udstraaleet!
 Tak, Læber, som dog, før I tav,
 Mig lærde Moders-Maalet!
 Tak, Du, som fødte mig til Daab,
 Indpræntede mig Livets Haab!

*Min Frelser lever, og jeg veed,
 Han vil til Støv nedtræde,
 Hvor dybt end Orme-Tand mig beed,
 Skal jeg Ham see med Glæde!*
 O! dybt det Ord Du prænted ind,
 Paa Moders-Maal, i Barne-Sind!

Det Livets Ord jeg bygger paa,
 Trods Orme, Vind og Vove:
 Af Muld skal Dødninger opstaae
 Og Frelseren høilove,
 Naar Luren drøner saa i Skye,
 At Stjerner falde, Bjerger flye!

Naar Herren under Hoved-Guld
 Fra Himlen aabenbares,
 For i sit hele Helgen-Kuld
 Paa Jorden at forklares,
 Alt, hvad med Ham var Eet i Aand,
 Opstaaer i Lysets Klædebon!

Det er et Haab, o, Moder fiin!
 Som Hjertet kan husvale;
 Et Varsel er det Jorde-Lin,
 Du lagdes med i Dvale,
 For Straale-Kjortlen let og prud,
 Du bære skal som Christi Brud!

Dit Taare-Smil ei sank i Grav,
 Din Afkom det skal arve;
 Min spæde Søn Du mild det gav
 Med Hjertets Regnbue-Farve;
 Det følge ham, og Ætten hans,
 Til det opgaaer i Sole-Glands!

Saa er Din Røst ei heller død,
 Hvor Hjerte raader Tunge,
 Din Æt med den, i Lyst og Nød,
 Skal tale, bede, sjunge;
 Dit Hjerte-Suk med Psalme-Klang
 Kun endes skal i Jubel-Sang!

O, Moder! løst fra Sotte-Seng,
 Igien hos Fader hjemme,
 Du aander paa min Harpe-Stræng,
 Det kan jeg grandt benemme;
 Den toner over Bugt og Hav
 Ved alle Danskes Moder-Grav!

Ja, Olde-Moder faur og fiin!
 I Dødens Skygge-Dale
 Du lagdes, med Dit Jorde-Lin,
 Kun og i Vinter-Dvale;
 Til Venne-Fryd og Fiende-Skam
 Du stiger snart i Svane-Ham!

Naar Lynet knittrer, Luren gaer,
 Forkynder Herrens Komme,
 Af Graven Du med Fryd opstaaer,
 At høre Herrens Domme,
 Som Eet med Ham i Sandheds Aand
 At bære Lysets Klædebon!

Vel faldt Dit Maal paa Sotte-Seng,
 Men sank dog ei i Graven,
 Det gienlød i Din Psalter-Stræng,
 Laae skjult i Rime-Staven,
 Der fandtes det af ham, Du blid
 Gav Taare-Smil i Nødens Tid!

Det klinger nu paa Kirke-Gaard
 Fra Sønne-Sønnens Tunge,
 Som gladelig, naar Du opstaaer,
 Skal Svane-Psalmen sjunge,
 Paa gammelt Dansk, til over Skye
 Han nemmer i Guds Huus det Nye!

Saa priis, min Sjæl, den Herres Navn,
 Som endte Dødens Dage,
 Som kom fra Graven, os til Gavn,
 Med Lys og Liv tilbage,
 Som med sit Ord, før vi det veed,
 Opvækker Støv til Herlighed!

Omsvævet af min Moders Aand
 Jeg føler det med Glæde,
 At hvad der er i Herrens Haand,
 Er altid nær tilstæde,
 Med Livets Haab, med Lys og Trøst,
 Hvor Hjertet slaer i Christen Bryst.

O, Moder-Støv og Moder-Aand!
 Mit Hjertes Tak Du have,
 Som lærde mig, i Lede-Baand,
 Paa Herrens Ord at stave,
 At stave, grunde, bygge paa
 Det Ord, som aldrig skal forgaae!!

I digtets første fire strofer søger Grundtvig at tilegne sig tanken om, at hans moder nu er død og begravet. Han prøver et idyllisk naturbillede:

Hvor Øster-Søens Vove
 Sig venlig bugter ind
 I Læ af Bøge-Skove

(Fasc. 388.52 118r),

men streger det over for i stedet at anvende tre almene forgængelighedssymboler: den brudte vandringsstav, det udrundne timeglas og den mørke grav (str. 1). Anaforen »Saa..« markerer (i v. 1, 3 og 5) den sorgfulde forståelse af moderens bortgang², men graven omskrives formildende til »Din sidste Boelig« og »Jordens Skiød«.

Str. 2 beskriver, med fortsættelse af anaforkonstruktionen (v.1), den døde selv med det stilnede hjerte, det brystne øje og den svundne røst. De tre dødstejn forbindes med Grundtvigs egen oplevelse gennem livet af moderen: hjertet hvilede han under (som foster), øjet smilede til ham (i barndommen), og stemmen sukkede fra det klemte bryst (i hendes alderdom og hans manddom).

I direkte dødserkendelse anvender han i str. 3 anaforen »Nu« og erstatter udtrykket om graven som den sidste bolig med den brutale barokglose »Ormegaard«³. Moderens nu tavse læbe minder Grundtvig om, at hun lærte ham »Fader-Navnet« (om Gud – og Johan Grundtvig?) og at finde »Lys i Herrens Ord!«. Denne trøst på »den mørke Jord« (jf. str.1: »mørke Grav«) er tekstens første lysglimt.

Indledningsafsnittet afrundes i str. 4 med dystre forgængelighedsbilleder: til bølgens havfruesang under Hrone-Klint hen-smuldrer moderen i sin kiste og deler således »bange Kaar« med Præstø kirkegård på pynten. *Havfruesang* kan læses som en formildende omskrivning af den nedrivende bølgegang. I »Danne-Virke« I 1816 tolkede Grundtvig imidlertid folkevisen »Havfruens Spaadom« hos Vedel (= DgF 42B) i en efterklang, så havet var tiden (s strøm), havfruen Saga – historiens gudinde fra eddadigtet *Grímnismál* – og den danske dronnings død det nødvendige vilkår for fædrelandets genfødsel i sand kristendom (US III, s. 341-343). Og *Hrone-Klint*, navnet på en 12 m høj skrænt ud til Østersøen øst for Præstø, kan for Grundtvig fra Beowulfkvadet have klang af heltebegravelse⁴. Skildringen af bølgenes sang under klinten kan således være et positivt træk sat imod kirkegårdens gru. Over for nedbrydningen i den reelle tingsverden (»Din Kistes sidste Splint«) sætter Grundtvig en mytisk-historisk tydet natur. Hrone-Klint og bølgeklukken spænder digtet ud mellem en heroisk fortid (Beowulf) og en strålende fremtid (havfruespådømmen), mens i det sørgelige nu moderen og kir-

kegården hensmuldrer. I tidsperspektivet ligger måske tekstens andet lysglimt.

I str. 5 flyver mindedigtet («Det Ord») fra moderens grav ud over hele landet og kommer til at gælde »Manges Moder« (heldigvis rettet fra håndskriftets »større Lemmer«!). Det udvides til en mere omfattende »Klage-Sang / Ved Dronning-Liig i Dane-Vang!«. Str. 6-8 formes som en varieret gentagelse af str. 1-4, overført til alles moder, Danmark, fædrelandet. Parallelismen er umiskendelig i enkeltelementerne:

Vandrings-Stav (str. 1 og 7), Time-Glas (str. 1 og 6-7), sidste Boelig/Herberg (str. 1 og 7), Hjerter-Stød (str. 1 og 6), Jordens Skiød/dunkle Skiød (str. 1 og 8), Taare-Smiil (str. 2 og 6), Suk fra klemte Bryst; Hændede; kvalt; Din gamle Røst (str. 2 og 7), Orme-Gaarden (str. 3 og 7). Endelig vidtgående lighed mellem str. 4 og 8.

Modergravens budskab om sorg og truende tilintetgørelse udstrækkes »med sælsom Vælde« til hele det nutidige Danmark. De »bange Kaar« (str. 4) bliver med forstærkende barokpræfiks »fuldbange« (str. 8).

Den døde Danmarksmoder betegnes som »Dagmar Danebod« (str. 6), en forening af den milde Dagmar, hvis navn Grundtvig i »Danne-Virke« I 1816 havde udlagt som Morgenstjerne eller »Soeløie« (US III, s. 340), og den handledygtige Thyra Danebod, Nordens første kristne dronning. Ligheden mellem Grundtvigs moder og Danmarks understreges i ord som »Præste-Kvinde«, »Taare-Smiil«, »Adels-Blod« (str. 6).

Over for fædrelandets lig allegoriserer Grundtvig videre med et »Skjoldmø-Hegn om bly Kiærminde« for at angive det kvindelige og dog bevæbnede værn omkring den beskedne danske historiske tradition. Fra midten af 1810'erne havde Grundtvig næret en høj vurdering af forbindelsen mellem kvindelighed og danskhed, forstået i kristent lys. Moderens og fædrelandets jordfæstelse glider umærkeligt sammen, og dermed er det ældgamle kvindeligt-kristent tydede Danmark borte. Til ormegård (str. 3) føjes nu den uhyggelige glose »Dødning-Haven« (str. 7).

Ved at erstatte »Hrone-Klint« med »høie Klinger« (str. 8) giver Grundtvig også Præstø-lokaliteten almen betydning. Bølgerne er stadig ved at besynges »Dine Fienders Død« et tegn for

heroisme (de mange historiske danske søbedrifter), men graven er ikke kun den i Præstø, den er selve »*Saga-Gravens* dunkle *Skiød*«. For Grundtvigs dystre blik ligger Danmark i 1822 hemsuldrende i verdenshistorien. Dog, i ordet »*Skiød*« (jf. str. 1) skjules der et håb om genfødsel. Også i de nedbrydende årstider »*Høst og Vinter*« (str. 8) gemmes en forventning om vår og sommer, der først udsiges i digtet fra og med str. 17.

Så langt har teksten i str. 1-4 og 6-8 med 5 som overgang skildret død, begravelse, forfald som skæbne for moderen og Danmark. Trøsten sætter ind i str. 9 med et »*Dog*«. Dødstegnene hos moderen omtolkes ud fra en uimodståeligt frembrydende taknemmelighedsfølelse: hendes øjne takkes for udstråling (af tåresmil, jf. str. 2), læberne for indlæring af »*Moderes-Maalet*« (enheden af individets og folkets sprog) og moderen i almindelighed for fødsel (jf. str. 2: hjertet (..), hvorunder digteren har hvilet) til et kristeligt liv: »*Daab*« og »*Livets Haab*« (jf. str. 3: »*Fader-Navnet*«, »*Lys i Herrens Ord*«). Moderen er her med typisk romantisk mangetydighed både Grundtvigs egen og Danmarks.

Takken til moderen fortsættes med en udlægning af det kristne håb (str. 10-12). Fra nutidens »fuldbange Kaar« stiger digtet uophørligt til slutningens forvisning om Gudsordet (str. 23). Forgængeligheden, sorgen, angsten rystes bort af en række modtolkninger af digtets dobbelte indledning.

I str. 10 knyttes håbet først sammen med en salme fra Grundtvigs barndom, hvoraf fire linjer bringes med fremhævet skrift. Det er vist et frit husket citat fra str. 2 af Peder Niensens »*Naar jeg betænker den tid og stund*«⁵. I salmebogen hører den til på 16. søndag e.Tr., hvad der i 1822 var den 22. september, dagen før moderens bisættelse. Grundtvig kan således netop have fået den genopfrisket⁶.

Dernæst udfoldes i str. 11-12 det kristelige håb videre i syner af Herrens komme, dødes opstandelse og dommen: luren lyder i sky (en norrøniseret af Johs. Åb. 8), dødnings rejser af muld (Es. 26.19) og stjerner falder (Johs. Åb. 6.13 – og *Völuspá* str. 57?). Kristi genkomst får, med en Paulusvending (Rom. 8.11), vældig virkning:

Alt, hvad med Ham var Eet i Aand,
Opstaaer i Lysets Klædebon!

(str. 12).

Forvisningen om opfyldelsen af det kristne håb kan, atter med henvendelse til Grundtvigs moder, dementere hans erkendelse af hendes bortgang (fra str. 1-4). Håbet trøster »Hjertet« (str. 13) og ophæver altså Grundtvigs/fædrelandets »Hjerte-Stød« (str. 1 og 6). Ligets »Jorde-Lin« varsler om »Lysets Klædebon« (str. 12) og »Straale-Kjortlen« i evigheden (str. 13). Begravelsens »Dvale« forvandles til fest for »Christi Brud« (str. 13, jf. str. 6: »Præste-Kvinde« = kristen brud).

Fra håb og varsler hæver Grundtvig sig til sikre konstateringer. Tåresmilet (fra str. 2 og 6) er bogstaveligt videregivet til den lille »spæde Søn«, Johan Grundtvig, født den 14. april 1822, og vil følge slægten til dommedags »Sole-Glands« (str. 14). Barnehjertets »Regnbue-Farve« (str. 14) spår om universel forsoning. Moderrøsten (fra str. 2 og 7) lever i ættens tale, bøn og sang (Grundtvigs egen?), og hendes suk endes i »Jubel-Sang«. Døden var hende en vinding: »løst fra Sotte-Seng« er hun »Igien hos Fader hjemme« (str. 16), – med samme dobbelthed i fadernavnet som i str. 3.

Selve Grundtvigs klagesang – det forhåndenværende digt – der før udfør med sørgelig og »sælsom Vælde« (str. 5), kan nu lade sig beånde (på latin: inspirere) af moderen og tone »over Bugt og Hav«, måske i takt med bølgernes havfrue- og heltesang (str. 4 og 8).

Mens i str. 13-16 Grundtvigs moder stod i første række, Danmark i anden, er det efter udtrykket »alle Danskes Moder-Grav« (str. 16) omvendt i str. 17-20. »Oldemoder« (dialektalt for: bedstemoder?) med det varslende »Jorde-Lin« (jf. str. 12-13) er kun lagt i »Vinter-Dvale« (str. 17). I lighed med »Høst og Vinter« (str. 8) bebuder vendingen en videreudvikling, nu givet direkte, til opstandelse og flugt i »Svane-Ham« – en ubibelsk metafor, med tilknytning til »Svane-Psalmen« (str. 20) om dødssang med evighedshåb⁷. Dommedags-, opstandelses- og forklaresestegnene fra str. 11-12 anvendes derpå om Danmarksmoderen (str. 18). Hun har videregivet sit modersmål og tåresmil til digteren (str. 19, jf. den kvalte røst i str. 2 og 7 og dens opstandelse i str. 15-16), præcist betegnet i Grundtvigs salmer (str. 15) og tonende verdslige poesi (str. 16). Tåresmilet overtages »i Nødens Tid« af Grundtvig (str. 19, jf. str. 2, 6 og 14). Moders mål og modersmålet (»Det« i str. 20) klinger fra kirkegården (Præstøpynten og

hele Danmark) hos sønnesønnen (Grundtvig selv som Danmarksmoderens barnebarn?). Løftet om svanesalme på »gam-melt Dansk« (str. 20) peger tilbage på Grundtvigs planer fra 1810 om en lempelig fornyelse af ældre danske salmer.

Tekstens vældigt opadgående kurve kan symptomatisk iagttages i magtfulde trosbekræftende slutord i stroferne fra og med str. 9:

Livets Haab (str. 9), Lysets Klædebon (str. 12 og 18), Christi Brud (str. 13), Sole-Glands (str. 14), Jubel-Sang (str. 15), Svane-Ham (str. 17), Guds Huus det Nye (str. 20).

I og med lovprisningen af Kristus nærmer digtet sig nu den regulære salme⁸: han »endte Dødens Dage« (str. 21) – og overflødiggjorde dermed den digtgenre, Grundtvig i sine første otte strofer skrev sig ind i. Afsluttende harmoniserer Grundtvig sit mindediget med en kristen forkyndelse. »Omsvævet af min Moders Aand« (str. 22) gælder både Cathrine Marie Bang og Danmark. Døden er tilintetgjort, for »hvad der er i Herrens Haand, / Er altid nær tilstæde« (str. 22), og ikke bytte for orme. Takket være det kristelige håb kan digtet munde ud i en personlig og poetisk stemning: »Jeg føler det med Glæde« (fremhævet her). »Moder-Støv og Moder-Aand« – hans kødelige moders såvel som fædrelandets – har på baggrund af dansk sprog og dansk historisk tradition givet Grundtvig en tro på »Det Ord, som aldrig skal forgaae!!« (str. 23, efter Matth. 24.35). Troen er pantet på en fremtid for Danmark – og for Grundtvigs egen digtning i salme- og sangform.

Fra samtiden kendes to reaktioner på »Min Moder«. Teologen, den senere biskop, G.P. Brammer takkede i brev af 5. oktober 1822 for det opbyggelige digt (Breve II, s. 52). Rasmus Nyerup irriteredes i et brev til Rahbek den 16. december 1828 over de mange gådefulde moderbetydninger, Grundtvig »co-qvetterede med« i »en Velling« (NkS 2494, I 4°). Opbyggeligheden slog åbenbart lettere igennem end de romantiske symboler. Men det er nu nok symbolerne, der er tekstens raison d'être. Grundtvigs symbolskabende digtere vner skyder sorgen over moderens død til side og tvinger ham til at tro og håbe – og digte. »Min Moder« indeholder ingen præcis eller fortrolig ka-

rakteristik af hende. I 1822 havde Grundtvig i flere år opfattet sig selv som tegn for Danmarks genrejsning i sand kristendom. Han var ikke stemt for at gøre sentimentale elegier i det 18. århundredes individualistiske smag over sin moder. I stedet gav han i en dyb og mangetydig digtning en fortættet vurdering af et livsløb, nok i sorg, men med fremtidshåb og fremtidssyn. Det sugende savn ved hendes død bliver til en opstandeshymne ved hjælp af den kristendom, hun lærte ham, og samtidig til en forvisning om bærekraften og rækkevidden i hans egen digtergerning. Fra nutiden, »alle Danskes Moder-Grav« (str. 16), stiger i strofernes løb forjættelse efter forjættelse op på Grundtvigs poetiske svaninger.

Ved at identificere sin moder med Danmark og omvendt ser Grundtvig sin personlige sorg i en større historisk sammenhæng og kan så i kraft af arven – Guds ord – vende den til oprigtigt følt glæde, taknemmelighed og tro på en strålende fremtid⁹. En sådan distanceret historisk indplacering af den afdøde bliver karakteristisk for Grundtvigs vægtige mindedigte. »Min Moder« viser, at den også anvendtes, hvor han med rette kunne have digtet privatissime.

»Fødselsdagen (paa Gisselfeld, 11te Junii)« 1823

Grundtvigs formentlige mæcen, venskabelige beskytter og forhenværende foresatte som amtmand over Præstø amt, grev Christian Conrad Sophus Danneskiold-Samsøe døde pludselig den 6. juni 1823, fem dage før sin 49 års fødselsdag, og bisattes under stor opmærksomhed i Gisselfelds gravlund den 14. juni.

På grevens begravelsesdag bragte »Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn« et mindedigte af Grundtvig over ham (sp. 737-744; PS V, s. 110-117)¹⁰. Intet manuskriptmateriale er bevaret.

Fødselsdagen

(paa *Gisselfeld*, 11te Junii).

Glitnir heitir salr,
 Han er gulli studdr,
 Ok silfri þaktr it sama;
 Enn þar *Forseti* byggir
 Flestan dag,
 Ok svæfir allar sakir.

Edda.

Glitner med de gyldne Suler,
 Og det blanke Sølv-Tag;
 Borg, som er, hvad Navnet skjuler,
 Efter-Skin af Balders-Hag!
 Ak! hvi er din Glands forsvundet!
 Har mod dig nu *Løke* fundet
 Uraad, som mod Breidablik?

Alle Skovens gode Vætter,
 Svævende om Gissel-Borg!
 Hvor er han, som jævned Trætter,
 Lindred Gude-Folkets Sorg?
 Hvi omleire Nattens Skygger
 Borgen, hvor *Forsete* bygger
 I et venligt Aften-Skiær?

Har maaskee paa vilde Veie
 Hovedør jeg Tiden spildt?
 Har mig Løgn om Glitners Leie
 Falske Lygtemænd indbildt?
 Hvor af Skygger jeg omsvæves,
 Søger jeg maaskee forgiæves
 Kun hvad intet Øie saae!

Nei, ved Faklen, som jeg følger:
 Minde-Blus paa Adel-Vei,
 Lygte-Mænd paa Mark og Bølger
 Mig, jeg veed, forvilde ei;
 Her er Borgen, skiøndt den blegner,

Her er Glitner, skiøndt det tegner
Ei til Glands paa Gissel-Feld.

Er maaskee da, mens jeg blunded,
Et Aartusinde henglidt,
Saa jeg vel har Borgen fundet,
Men ei hvad den kaldte Sit,
Saa ei meer deraf tilbage
Pilegrim fra gamle Dage
Vente kan at finde her?

Har da Timen, som nu skrider,
End maaskee det gamle Navn,
Søger dog jeg gamle Tider
Kun forgiæves i dens Favn,
Som naar titelfagre Bøger
Skienker os af hvad vi søger
Skygger kun i tomme Ord.

Intet Under da, at lukket
Er i Laas nu Port og Dør,
Intet Under, at nu slukket
Er hvert Lys, som brændte før,
At i Lunden og i Borgen
Hverken Aften eller Morgen
Har den gamle Fødsels-Dag!

Aser vel, hvis fulde Alder
Er det store Maane-Aar,
Synke først, naar Asken falder,
Knust ved Solens Bane-Saar;
Men naar Aarene dem tynges,
Og dem Æblerne forynges,
Skifte de dog Fødsels-Dag.

Saa i hver en Adel-Stamme,
Spiret op til Folke-Gavn,
Aanden altid er den samme,
Levende i Stamme-Navn;
Tit den dog, for Alders Tynges,
Maa i Ætten sig forynges,
Skifte Støv og Fødsels-Dag!

Skal da Hammeren jeg røre,
 Banke paa den gamle Borg,
 For af Portneren at høre
 Skogger-Latter ved min Sorg,
 Drilles djærvt, fordi jeg mindes
 Levende hvad meer ei findes
 Udenfor mit Hjertes Vraa!

Skal jeg stimes med den Kaade,
 Pukke paa saamangt et Navn,
 At jeg vorder ham en Gaade,
 Som en Odins Natte-Ravn;
 Saa man leder, til der findes
 Navn paa mig og hvad jeg mindes
 I en mølædt Saga-Bog?

Boer *Forsete* kun paa Borgen,
 Tvivler han da end i Kveld,
 Troer han sikkert dog i Morgen,
 Naar ham lædsker *Mimers* Væld;
 Thi, skjøndt Guder og kan glemme,
 Stærkt i dem er Mindets Stemme,
 Det er deres Moders-Maal!

Saa i hver en ædel Stamme,
 Ihvor tit den skifter Blad,
 Marven altid er den samme,
 Mindes altid Roden glad;
 Det er nordisk Adels-Prøve,
 Altid man en *Gylden-Løve*
 Skue maa i *Dane-Skjold!*

Hvorfor mon da Haanden tøver,
 Hvi mon den tilbage foer?
 Ak, den Tanke mig bedrøver,
 At en Thurs i Taarnet boer;
 Thi hvor end *Forsete* bygger,
 Kan vel der de sorte Skygger
 Skjule Glitners Sølv-Tag!

Trindt den samme Overflade,
 Ved hvert Skridt bekiendte Spor,

Samme Bark og samme Blade,
 Urte-Bed og Blomster-Flor;
 Finde kan jeg alle Dele,
 Savner dog i dem det Hele,
 Som ved Skyggen af en Ven!

Det er Fimbul-Vinters Mærke,
 Det er Thurse-Vældens Spor,
 Som med Koglerier stærke
 Kan fortrylle Alt af Jord,
 Skygger hærde saa og stive,
 At de eens maa altid blive,
 Og forlyste Ymers Æt.

Stille! Taagen sig nu letter;
 Natter-Galen slaer i Lund,
 Lys og Liflighed forjætter,
 Ei af Ymers Slægt er *Hun*,
 Som fra Salen hist nedtræder
 Favr og fiin i Sørge-Klæder,
 Vist er det *Forsetes Viv*!

Ja, i Sandhed, det er Hende,
 Tankefuld, med Graad paa Kind,
 Hun er god, ja god at kiende,
 Mild og from, skjøndt syg i Sind;
 Speile sig i Taarer blide
 Døttrene ved hendes Side.
 Der er Hjertens-Deilighed!

Ikke vil jeg *Disen* følge
 Til den dunkle Aske-Lund,
 Hvor den mørke Taare-Bølge
 Ruller strid i Midnats Stund,
 Vente vil jeg, til Hun vender
 Hid igjen, hvor Faklen brænder,
 Som er tændt ved Solens Ild!

See, Hun kommer, hendes Taarer
 Vidne, som en Perle-Flod,
 At i Hendes Hjerte-Aarer
 Rinder ægte Dise-Blod,
 Lyse Tanker Øiet klarer,

Hendes Blik det aabenbarer
At af Kiød er Aanden ei!

Saa med sine Døttre vanker
Freya, from og længselsfuld,
Mild imellem mørke Tanker,
Græder høit, men græder Guld,
Seer, fra Broen, som forbinder
Var og Vorder, Haab og Minder,
Morgen-Stjernens favre Skin!

Spørg ei, hvad er skedt paa Borgen!
Hvo som har *Forsete* kiær,
Følge, skue, dele Sorgen,
Han er mange Taarer værd;
Thi aftørret har Han mange,
Vakt for Hulken Fryde-Sange,
Jævnet Trætter, dæmpet Kiv!

Død er Han dog ingenlunde,
Lever vist i mange Led,
Ei, før Asken gaaer til Grunde,
Ende sig Hans Asa-Fjed!
Hvor Han blunder, skal man skrive:
Salig, hvo som helst vil give!
Salig, hvo som stifter Fred!

Ja, skiøndt Sørge-Fanen svæver
Over Glitners Sølv-Tag,
Og skiøndt Harpe-Strængen bæver
Paa den dunkle Fødsels-Dag;
Dog med Svane-Røst og Vinge
Over Hallen høit sig svinge:
Længe leve Danneeskjold!

Længe leve Han i Minder
Om de ægte Adelsmænd,
I hvem Asa-Blodet rinder!
Gid Han fødes tit igjen!
Og hver Gang man Ham opkalder,
Krones Han, i Kraftens Alder,
Med en klar Sølvbryllups-Krands!

Dog, forgjæves overspænder
 Jeg den gamle Mythe-Stræng;
 Alt den brast i mine Hænder,
 Ved den sorte Bue-Seng,
 Og gjør jeg end Vold paa Sorgen,
 Hulkes der dog trindt i Borgen:
Død er vores Danneskjold!

Men, I Ædle! som ved Baaren
 Staae i Hjertets Sørge-Dragt!
 Ei vil jeg forhindre Taaren,
 Som kun *Een* har i sin Magt.
 Kun, hvad mueligt var, jeg vilde
 Eders Sorg et Gran formilde
 Ved det gamle Harpe-Slag.

Og jeg vilde, hvad jeg skulde,
 Sanddru kvæde Ham til Lov,
 Som ei Mage over Mulde
 Har for mig i Dane-Skov;
 Hvem, næst Drotten over Lunden,
 Skyldig mest jeg er i Grunden,
 Skyldig meer end Sølv og Guld!

Og maaskee, naar Jorden skjuler
 Øinene, som græde nu,
 Sangen om de gyldne Suler
 Kommes kan paa Mark ihu;
 Da en Taare vist skal rinde
 End paa Ædles Kind til Minde
 Om *Forsete Danneskjold!*

Digtet bygger på nordisk mytologi. Mottoet, den islandske str. 15 af *Grimnismál*, beskriver Glitnir, den norrøne forligsgud Forseti's sal¹¹, hvorpå digtet selv identificerer den strålende Glitnirhal med Gisselfeld – og altså Forseti med greven. Grundtvig kendte fra sin kapellantid i Udby og sit ene år i Præstø grevens fremragende evner som administrator og mægler.

Fødselsdagen den 11. juni 1823, da greven lå lig, danner tekstens tidsramme. Digteren nærmer sig intetanende i et »venligt

Aften-Skiær« den kendte herregård for at aflevere den velmente fødselsdagshyldest. Men mørket omkring borgen får ham til at spørge, om han er gået galt. Digtets str. 1-4 beskæftiger sig med erkendelsen af *rummet*. Digteren mindes i en række sansninger af lysende og kostbart metal¹² (str. 1) Glitnir/Gisselfelds vante pragt, som ved en – tvivlsom¹³ – tolkning af det danske stednavn sættes i relation til Balders bolig eller tempel, Breidablik eller Balders-Hag¹⁴. Vandringsmanden søger forskellige forklaringer: har Loke bedrevet ondt (som i sin tid ifølge Snorres Edda over for Balder)? er Forsete, den utrættelige forligsmand, skjult af »Nattens Skygger«? eller er han selv forledt af lygtemænd, hovedør på »vilde Veie«? Fra digtets første ord »Glitner« til hallucinationen af »hvad intet Øie saae« (str. 3) har Grundtvig tegnet en nedadgående kurve. Det fredelige aftenlandskab er blevet en gåde.

Men i str. 4 kalder han sig til orden: dette *er* Gisselfeld og han *er* på den vante vej med sin erindring om dens vante udseende. »Her«, hedder det to gange, er borgen. Rummet har ikke bedraget ham.

Str. 5-7 introducerer *tidens* problem. Med tilknytning til gamle eventyrtemaer (f.eks. syvsoverlegenden, munken og fuglen) foreslår vandreren, at et årtusinde er gået, så borgen ligger der, men uden beboere, der kender ham eller grevens fødselsdag. I str. 8-9 indlægger han en trøst imod tidens gang: ligesom aserne, der først i Ragnarok skal synke med solen og verden, undervejs forynges af Idunnas æbler og derfor skifter fødselsdag, således skifter også adelsslægter for hver generation »Støv og Fødselsdag«, men fortsætter »til Folke-Gavn«, hvor »*Aanden* altid er den samme, / Levende i Stamme-Navn«.

I str. 10-11 overvejer vandringsmanden, om han skal banke på og lade sig håne med gådegætning fra en kåd og spottende portner for at blive genkendt, om ikke anderledes så gennem en mølædt historiebog. Forbilledet for en sådan portnerkomedie kan være eddadigtet Fjölsvinns-mál, som Grundtvig tidligere har brugt i den besynderlige digtning »Ragna-Roke« i »Danne-Virke« 1817 (PS IV, s. 526-542 og 552-557)¹⁵.

Med hånden nærmet til dørhammeren gentager han slægtstrøsten (fra str. 8-9): han vil blive genkendt, fordi »Marven altid er den samme, / Mindes altid Roden glad« (str. 13), – altså en

håndfast lokalvariant af organismetanken i den romantiske idealisme. Daneskjoldet må, hedder det, altid have en Gyldenløve, – et tredobbelt ordspil: på grevens slægt¹⁶, på adelskvalitet og på det danske rigsvåben. Trods stigende forvisning tøver han imidlertid, skræmt af en frygtelig tanke: borgen er besat af en thurs, en jætte (str. 14). Den opstår, fordi sølvtaget skjules af skygger (str. 14, jf. str. 2), og bekræftes i parken, hvor alt er uændret og genkendeligt, men det centrale, »det Hele« (Forsete), mangler. Fornemmelsen af »Samme Bark og samme Blade, / Urte-Bed og Blomster-Flor« skaber et uhyggeligt savn, – som når man ser »Skyggen« (det 18. århundredes udtryk for et genfærd) af en ven (str. 15). I mørket suggererer Grundtvig sig til at godtage denne teori. Ved »Koglerier stærke« (str. 16) kan onde thurs sætte tiden ud af kraft, trylle, hvad de vil op af (eller bort fra?) jorden og hårde og forstene skygger til at forlyste sig. Grundtvig kan tænke på Thors bedrøvelige afmagt i Snorres Edda under besøget i jættehjem (og Oehlenschlägers gendigtning heraf i »Nordiske Digte« 1807, nyligt optrykt i »Nordens Guder« 1819).

Mørket har sænket sig dybere og dybere over parken, og det er midnat. Da vender digtet: tågen letter, nattergalen slår, »Lys og Liflighed« er på vej (str. 17). En procession af de ypperste kvindelige egenskaber, ægtekærlighed, moderlighed, pigeskønhed, spreder den dystre stemning. Det er enkegrevinden, der med sine døtre fra borgen vandrer ned til andagt i den dunkle gravlund (str. 17-21). Digteren forholder sig passiv, står med sin fakkell, til de kommer tilbage (str. 19). Hendes vandring – »Favr og fiin i Sørge-Klæder« (str. 17) – er en katharsis. »Tankefuld, med Graad paa Kind« og »syg i Sind« (str. 18) går hun ned, »Hvor den mørke Taare-Bølge/Ruller strid i Midnats Stund« (str. 19), men hun vender tilbage med tårer »som en Perle-Flod« og »Lyse Tanker« bag det strålende blik i erkendelse af skellet mellem ånd og kød (str. 20). Hendes og Gisselfelds krise er dermed overstået. Hun kan se frem, nok med gråd, men som en Freja med døtrene Gersemi og Snotra græder hun guldtearer (jf. eddadigtet Hyndluljóð), og fra nuets bro mellem fortid og fremtid øjner hun »Morgen-Stjernens favre Skin« (str. 21). Lunden markerer rumligt, midnatstimmen tidsligt grænseområdet mellem fortvivlelse og håb. Trods mørket synger allerede nattergalen, og bevoksningen er asketræer som det mytologiske livstræ Ygg-

drasill. Takket være kvinderne løses aftenlandskabets gåde for digteren, og spændingen går over i harmoni.

Imidlertid deltog digteren ikke i nattevandringen og derfor heller ikke i den lægende erkendelse. Digtets kunstneriske niveau falder i str. 22-25 til jævne nekrologytringer om grevens talent som forligsmand og om trøsten ved slægtens fortsættelse. Ved tanken om grevens åndelige genfødsel i fremtiden udbringer Grundtvig endog et ualmindeligt malplaceret fødselsdagsleve (str. 24-25). Men han forstår, at det er forgæves selvbedøvelse. Efter en pausestreg i originaltrykket besinder han sig i yderligere fire strofer oven på sin opstemthed, indrømmer sin fallit som trøster og dermed digtets afmagt. Den mytologiske tolkning kan nedkæmpe hans egen sorg (str. 26) og sætte greven et sanddru og varigt eftermæle (str. 28-29), men ikke standse gråden hos familien, hvad »kun *Een* har i sin *Magt*« (str. 27) – nemlig den unævnte Gud.

Digtet er på flere måder forbløffende. Det norrøne slår stærkt igennem lige fra helhedsforstillingen om Forsete og Glitnir over ordforrådet til tekniske detaljer som bogstavrim (eksempelvis i str. 3-4). Til sidst afsløres teksten, indirekte ved de forcerede udråb fra str. 22, direkte ved tilståelsen i str. 26-27, som et kunstnerisk dekoreret bedrageri. Grundtvigs sidste ord i digtet er forhåbningen om dette poetiske eftermæles varighed og virkning. Men han véd godt, hvor en bedre trøst er at finde: i kristendommen. I gravskriften over greven (str. 23) lader han den oldnordiske tone vige for Bjergprædikenens¹⁷. Alligevel fastholder han den norrøne rammefiktion og ender ikke som i »Min Moder« i kristen forkyndelse.

I de første 21 strofer maler digtet et skæbnsvangert natte-landskab frem, som griber læseren, men det er en grundlæggende svaghed, at teksten nægter at anerkende, ja at udsige budskabet om grevens død. I »Min Moder« så Grundtvig resolut døden i øjnene. Her undgår han den: greven »blunder« og er ingenlunde død (str. 23). Denne uærlighed standser ikke gråden hos de sørgende omkring båren og forhindrer ligefrem digteren i at nyde godt af grådens renselse. Netop ved inderligt at optage moderens død i sit væsen lykkedes det året før Grundtvig at komme over den, – at gøre den til et positivt varsel for sig selv og Danmark. Hverken som sjælesørger eller som litterær kunst-

ner kan han forsone sig med grev Danneskiolds bratte død. Hans mindedigt overbeviser med sin tvivl og rådvildhed, ikke med sin trøst. Tårer hos en eftertid har det næppe heller, som håbet (str. 29), fremkaldt.

Femten år senere, den 21. november 1838, erklærede Grundtvig i et Mands Minde-foredrag på Borchs kollegium, at hans Forseteskvide illustrerede hans egen fremmedhedsfølelse over for den materialistiske samtid, han dukkede op i efter fuldførelsen af Beowulf-, Saxo- og Snorre-oversættelserne (Mands Minde, 1877, s. 481 f.)¹⁸. Det vandrende digterjag er da hovedfiguren mere end den bortgangne greve, og enkens forklarede blik overføres ved overgangen fra str. 21 til 22 netop ikke til digteren. Han forbliver i sin utilstrækkelige verdslige filosofi om adelsslægternes kredsløb. Digtet mangler energi til at bryde igennem Grundtvigs egen fortvivlelse. Hører det i sin helhed ikke til Grundtvigs bedste sørgekvad, holder det dog nemt mål i fasthed og særpræg med de øvrige lejlighedsdigte i tiden over den afholdte greve¹⁹.

»†Jens Baggesen« 1826

Jens Baggesen døde efter flere års udmarvende sygdom i Hamburg den 3. oktober 1826, 62 år gammel, og begravedes i Kiel den 11. oktober. Hans bortgang meddeltes i »Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn« den 10. oktober.

Som skoledreng og ung student var Grundtvig en varm beundrer af Baggesens vid og satire. I 1809-10 forfattede Grundtvig tre kritiske artikler i »Kjøbenhavnske lærde Efterretninger« om Baggesens skæmtevers og om Gienganger-digtet. I sin Verdenskrønike 1812 analyserede Grundtvig Baggesens krise i det 19. århundrede: han gjorde i komisk poesi vold på sit halve selv og solgte sig for bifald, skønt »Noget i ham higede tilbage mod den Tid, da han var lille, da hans Engel saae Faderens Ansigt i Himlene, og Kærlighed herskede i Hjertet« (US II, s. 374, jf. Matth. 18.10).

I de første ti år af Grundtvigs offentlige skribentvirke var hans forhold til Baggesen udelukkende litterært. En avisanklage mod Baggesen for misbrug af vid og talent fra sommeren 1814 forblev utrykt (Fasc. 179.1). Baggesen på sin side kendte nok ikke Grundtvigs bøger af andet end titel. På en del punkter var de to

imidlertid forbløffende enige: i vurderingen af Oehlenschlägers faser, i synet på det danske sprogs værd, i opfattelsen af evangeliernes fortrin frem for den tyske naturfilosofi, i forsvaret for jødernes stilling i det moderne Danmark og i afskyen for anonymitet i pressen.

Denne aldrig erklærede enighed gik op for Grundtvig først. Han tog initiativet til en vidtløftig udveksling af digte, gåder og rimbreve med Baggesen, den såkaldte Valhallaleg, hvor de to fra november 1815 til juli 1816 i en skæbneladet atmosfære kredsede omkring hinanden i en mærkelig blanding af intuitiv tillid og stødvis indsættende mistro²⁰. Sidst i årtiet sluttede Grundtvig sig med en sent opvågnen Bjarkes ildhu til Baggesen i slutrunden af hans kamp i tylvtefejden mod de overmægtige Oehlenschlägerianere (oktober-december 1818).

Allerede under Valhallalegens bølgegang havde Grundtvig lovet at riste Baggesen en minderune, når han var død. Løftet fik han lejlighed til at indfri i oktober 1826.

»†Jens Baggesen« blev offentliggjort i »Nyt Aftenblad« No. 41 1826 (s. 334-336; PS V, s. 470-476) den 14. oktober og må således være skrevet på ganske kort tid. Intet manuskriptmateriale findes.

†

Jens Baggesen

Deyr fe,
deyia frændir,
deyr sialfr it sama;
enn ords-tir
deyr aldregi
hveim er ser godan getr.
Havamal.

Saa er da brudt din Vandrings-Stav,
Og du er sjunket under Mulde,
Hvor ingen Blomster paa din Grav

Kan groe for Slud og Vinter-Kulde,
 Hvor, ved din Skygges Alpe-Gang,
 Kun toner en Skiærslipper-Sang!

Ja, faldet er i Fiende-Vold
 Dit Støv, og saa dit Efter-Mæle,
 Thi Runen ristes her paa Skjold
 Med Odd, som vil ei træds sig fjæle:
 Med fiendtlig Haand, som visne vil,
 Før Venner den sig lyver til!

Saa visner jo vor Skjalde-Haand,
 Naar Staal-Pen gaer paa Skjolde-Plade,
 Er Redskab kun for Liv og Aand,
 Med Fugle-Fjer paa Blomster-Blade,
 Er, naar den kold sig farver rød,
 En Vaaben-Drager kun til Død!

Men er jeg Fiende til den Trolde,
 Som, da han blændede dit Øie,
 Mod Danmark førde Avinds-Skjold,
 Og stjal en Lov-Sang fra det Høie;
 Da er jeg og hver Runes Ven,
 Vor Moder risted med din Pen!

Tænk ei, jeg tramper paa din Grav,
 Tænk ei, jeg smiler ved din Baare,
 Tænk ei, jeg ved din brudte Stav
 Jo fælde kan en Vemods-Taare,
 Fordi langt mindre end dit Kald
 Dit Navn er nu i Skjalde-Tal!

Ei har sig Verden Tunger nu
 Som, Skjald, i dine unge Dage,
 Da med sit Blænd-Værk Sind og Hu
 Den fængsled hos dit Kuld saa fage;
 Men blev den bedre vel, fordi
 Elendig blev dens Poesi!

Nu Visen gjør ei Vinen god,
 Og Blomme-Slør er reent af Mode,
 Nu Østers-Smil og Drue-Blod

Giør slette Vers og Venner gode,
 Saa Verden i en vittig Ven
 Har tabt langt meer end han i den!

Nu er i Dana-Daphnes Lund
 Der for det Meste tomt og øde,
 Og toner Sangen, er det kun
 For Døve sødt som for de Døde,
 Saa glad det gjør ei Skjald i Hu
 Hvad han af Røst har meer end Du!

Tilovers er nu Aand og Sang,
 Man har alt Nok i Kiød og Klinken,
 Tilovers nu i Dane-Vang
 Er Nattergalen som Bog-Finken,
 Man huger bedst den Fugl i Haand,
 Man skiærer selv for Tunge-Baand!

O, derfor Pral er langt fra os,
 Som vrantne klimpre end paa Strænge,
 Som føle: Tidens Smag til Trods,
 Vi fløi for høit og sang for længe,
 Vi overleved dig ei blot,
 Men alle snart som hørde godt!

At ei engang du fandt din Grav
 Hvor, som vi haabe, dog ad Aare,
 Naar Soel opstaaer af Nordens Hav,
 Der triller for hver Skjald en Taare,
 Det er et Vanheld stort, hvorpaa
 Hver Aand sig dog berede maa!

Men hvor os kastes end vor Grav,
 Det være sig ved Elbens Rende,
 Det være sig bag Vester-Hav,
 O, aldrig kunde vi dog nænde
 At ønske, vi var født til Sang
 I anden Lund end Dane-Vang!

O, sikkerlig vi og bedrog
 Os ved det allerstørste Bytte;
 Thi intet bedre Hjerte slog

For Skjaldene i Borg og Hytte,
 End hvor *til Hjarme Freia* huld
 En Krone slog af Taare-Guld!

O, liflig er den Krones Glands
 For alle *Hjarnes* Ridder-Svende,
 Som paa en grøn Maigreve-Krands
 Er mellem Tusinder at kiende;
 Thi som de Gamle, saa de Nye
 Har alle Sommer ridt ad By!

Ja, det er Sagas Kiende-Tegn
 Paa smaa og store Dane-Skjalde,
 At Sol-Skin de og Gylden-Regn
 Kun hendes Smil og Taarer kalde,
 Hvis Hjerte smeltede ved Sang
 Paa Moders-Maal i Dane-Vang!

O, dette Hjerte kan ei briste,
 Saalænge Aanden boer i Støv,
 Saa de skal mindes med de Sidste,
 Hvis Krands er af Bøge-Løv,
 Som falder af hvert Efter-Aar,
 Men springer deilig ud i Vaar!

Lad Tanke-Dyr kun prale af:
 De ræddes ei for Dødens Kulde,
 Og tage gierne med i Grav
 Alt hvad de gjorde over Mulde!
 Lad dem kun spotte Skjaldens Gru
 For hvad dem aldrig randt i Hu!

Vi veed det vel: alt Kiød er Hø,
 Men hvad de Fleste ikke vide,
 Er, at kun Levende kan døe,
 Og Glædens Kyndinger kun lide,
 Kun Mennesker, ei Dyr det veed,
 Hvi Manden er ad Muld saa leed!

O! derfor er det Skjaldens Trøst,
 Som kiender Livets Sorg og Glæde,
 At levende dog er hans Røst,

For Hjerter som kan lee og græde,
Og dele gierne Liv igien
Med deres levelystne Ven!

Mens det som fødtes kun til Død
Sig taber i de Dødes Rige,
Skal, *Baggesen*, med Stemme sød
Det Levende fra Graven stige,
Og vandre med vor Moders Æt,
Til Tidens Løb gjør Jorden træt!

Hvor høit paa Grimselen du steg,
Maa et germanisk Øie maale,
Men Skalke-Smil og Lynilds-Leg
Saae Danmark fra dit Øie straale,
De Rynker glatte skal i Vang,
Saalænge Skov har Fugle-Sang!

Hvor stor du var, da størst du blev,
Derom jeg fiendtlig tier stille,
Men hvi al Danmark du henrev,
Dengang da du var meget lille,
Det vil man aldrig undres paa,
Thi det kan Dane-Børn forstaae!

Hvad fiendtlig her, med Staalpen haard,
Jeg overskaaret har paa Skjoldet,
Maae Vennerne i Geirods-Gaard
See til at gjøre heelt og holdet,
Thi kun hos dem du haver Priis
tilgode meer end stykkeviis!

Men naar engang, med opslidt Pen,
Jeg samlet er til mine Fædre,
Ei kræve maa min bedste Ven
Af mine Fiender Retten bedre,
End jeg den gjorde dig i Dag,
Og da vi stod i Vaaben-Brag!

Er Fiende-Rosen knap og kold,
I Varighed og knap sin Lige
Har, immergrønt fra Old til Old,

Det Naale-Træ i Aandens Rige,
 Hvis Torne-Løv til Krands er hvast
 Men bærer høit hvad ei der brast!

Digtet præges af, at Grundtvig på én gang følte sig tiltrukket og frastødt af Baggesen. Han opererer med en dobbelthed både hos Baggesen og hos sig selv. Baggesen spalter han i en tysk-patetisk overmodig og en dansk-lunefyldt barnlig part, og sig selv ser han som snart en koldt og intellektuelt dømmende fjende, snart en medfølelse og tilgivende ven. Om digtets helhedshensigt, historisk sandhed, kan der ikke tvivles. Det islandske motto er hentet fra str. 76 af Hávamál: det gode eftermæle dør aldrig²¹.

Optakten, str. 1-3, anslår en vinterstemning, med udgangspunkt i Baggesens sørgelige endeligt i det tyske. Begyndelseslinjen svarer til den, der fire år tidligere indledte »Min Moder«: den brudte vandringsstav, men modsat dette digt går Baggesen-digtet ikke videre i en kristen forkyndelse.

Str. 1 betoner de negative momenter ved Baggesens hvilested i det fremmede: ingen blomster gror der for »Slud og Vinter-Kulde«. Med den 11. oktober som begravelsesdag kan ordene ikke betegne det naturlige klima, men må angive det ufrugtbare åndelige klima sydpå. Her ledsages Baggesens »Skygges Alpe-Gang« kun af en skærslippersang. *Skygge* betyder tit i tidens sprog genfærd, altså den Baggesenske genganger-kategori, – måske af Grundtvig indsnævret til hans tyske digterpersonlighed. *Alpegang* er flertydigt. Både i prosa og poesi havde Baggesen haft en tilbøjelighed til at søge, og indbilde sig at finde, Gud på toppen af bjerge²². *Alp*- associerer desuden på tysk til mare-ridt og dødbringende uhygge (skønt et *Alpengang* ikke synes at eksistere). *Skærslippersangen* hentyder til den populæreste del af Baggesens tyske tekster, hans skærslippervisere. I datidens hof-maskerader var skærslipperen yndet som narren, der i forceret lystighed turde ytre alt, men Baggesens skærslippere udtrykte dog nærmest en jegcentreret værdinihilisme, en lovsang til individets frihed til sanselig nydelse (kærlighed, vin, sang)²³. Grundtvigs karakteristik af den tyske Baggesen er entydig negativ: hans vildfarende stræben mod det himmelske op gennem de bogstavelige og åndelige alper akkompagneres kummerligt af

hans lavstilede døgnviser, et blegt ekko i den tyske læseverden af den virkelige Baggesen. Både hans legeme og ånd er havnet i golde og spøgelsesagtige tyske egne, med baggrundsmusik i de fandenivoldske og leflende vagabondsange. Hans tyske eftermæle ligner en karikatur.

Str. 2 opsummerer: Baggesens støv er i »Fiende-Vold«. Den politiske stemning i 1826 er ikke antitysk, så fjendebetegnelsen må være at henvise til tyskerne som fædre til den romantiske æstetik og naturfilosofi, Baggesen 1813-1820 havde bekæmpet i Oehlschlägerianernes skikkelse. Men også eftermælet er i fjendevold, og her indfører Grundtvig sig selv i digtet i billede af en gammelnordisk skjald: han vil riste runer på skjold med od (af spyd, sværd eller pil), åbent, ærligt og fjendtligt med en hånd, der hellere visner end tillyver sig venner (jf. Salme 137.5?)²⁴. Når Grundtvig kalder sig Baggesens fjende, må det skyldes, at Baggesen aldrig fik omvendt sig til kristendommen, som Grundtvig forstod den.

Ordet »visne« danner overgang til str. 3, hvor en ikke ganske klar modsætning mellem en fjendtlig og en kærlig holdning hos en mindedigter opstilles. Fjendtligt og visnende går skjaldehånden med stålpen over skjoldeplade – materialerne fra den uorganiske natur fremkalder en hård metallisk klang²⁵. Et sådant oldnordisk eftermæle skrives med overlæg (»kold«), i blod (farven »rød«) og viser kun hen til døden. Skriver man derimod med »Fugle-Fjer paa Blomster-Blade« – et skifte til billeder fra den organiske verden – er skjaldehånden »Redskab kun for Liv og Aand«. I det følgende veksler Grundtvig selv mellem disse to digterholdninger, idet et udbrud af den sidste (i str. 13-20) – vistnok – omrammes af den første (str. 1-12 og 21-25).

I str. 4-5 definerer Grundtvig sit fjendskab over for Baggesen nærmere ud fra Baggesens sproglige dobbeltdrift. En tysk »Trolde« blændede ham (med udsigt til europæisk ry), svækkede hans sans for Danmark og forventede hans mulige religiøse lovsang (til skærslipperlystighed, jf. str. 1?)²⁶. Men den danske moderskikkelses runeristninger i hans pen hilser Grundtvig med venskab. Her er Baggesen i pagt med sit udgangspunkt i fødsel og sprog. Derfor kan Grundtvig, med inderlige forsikringer (»Tænk ei..«), fremhæve sin varme over for og medlidenhed med den døde. Misforholdet mellem Baggesens magre digttery

ved hans død og så hans kald og talent fremkalder »Vemods-Taare«, ikke hån. Her svinger digtet langsomt fra våbenod-pen til fuglefjer.

Str. 6 indleder den egentlige nekrolog ved at karakterisere den glinsende æstetiske side af Baggesens ungdomsvers som en kompetent dyrkelse af verdens blændværk, modsat nutidens ligeledes verdensforgudende, men dertil slette poesi.

Teksten glider her ud i en mistrøstig beskrivelse af poesiens niveau i 1826 (str. 7-10), med den konklusion, at verden taber mere ved savnet af Baggesens vid end han i den. Baggesens mageløse *vittighed* – forstået som snilde, intelligens, kvik tanke forbundet med levende og lynsnar fantasi og elegant udtryksevne – er Grundtvigs sædvanlige, men desværre unuancerede formel for hans forfatterpersonlighed.

Nutiden ses (i str. 8) som en tom og øde Dane-Daphne-Lund uden respons på sød digtersang. Det kan være et ekko af Knud Lyne Rahbeks triste litteraturhistoriske statusdigt »Laurbærlunden. Et Syn« i Norske Selskabs »Poetiske Samlinger« III, 1793 (s. 85 ff.):

Atter en Cypres i Laurbærlunden!
Ak! hvad nyt Forliis bebuder den!
Snart er Lundens hele Pryd forsvunden,
Sørgeminder har den kun igjen.

Nutidens åndsliv tegnes i håndfaste modsætninger (str. 9-10): »Kiød og Klinken« (åndløs nydelse) og den fugl, man selv skærer for tungebånd (uinspireret og selvspejlende poesi) dominerer på bekostning af nattergal (den særlige nordiske poesis ånd) og bogfinke (vel de øvrige vingebårne skribenter), repræsentanterne for »Aand og Sang«. »Tilovers ... Tilovers...«, lyder sammenfatningen af tidens tendens – svarende til Jeg selv-Baggesens bedømmelse af samtiden i Gienganger-digtet fra 1807 (DV VII, s. 36). I disse pessimistiske strofer stiller Grundtvig sig solidarisk med den litterært forældede Baggesen, den elegante sprogkünstler fra 1780'erne. Alligevel bliver Grundtvigs minderune ikke en Rahbeks elegi. Efter den milde og ufjendtlige omtale af Baggesens ungdomspoesi (hvis verdslige art dog ikke skjules) river Grundtvig sig løs fra mismodet i en genoptagelse af digtets ud-

gangstema: Baggesens grav i det holstenske på grænsen til Danmark.

Baggesens tyske grav (str. 1) i fjendevold (str. 2), begrædt af en vemodståre (str. 5), er nemlig ikke, hvad indledningsstroferne ellers tilsyneladende lagde op til, et åndrigt og definitivt tegn. Den reduceres (i str. 11) til »et Vanheld stort«, enhver ånd må berede sig på. I beskrivelsen af det Nord, den døende digter ikke nåede, lufter Grundtvig håb om en større forståelse for og af Baggesen »ad Aare, / Naar Soel opstaaer af Nordens Hav«. I Grundtvigs historiesyn fra 1810'erne, især på de sidste sider af Verdenskrøniken 1817, tilkendes Norden og Danmark en central fornyerrolle i moderne verdenshistorie.

Dommen over en digter i Danmark må fældes på andre præmisser end ydre tilfældigheder, nemlig på hans kærlighed til og hensigt med det danske sprog (str. 12). Grundtvigs stålpen afløses mere og mere synligt af fuglefjeren. Den mismodige og småhånende tone fra de nutidsbeskrivende strofer (med upoetiske hverdagsord og fikse sætningsmønstre) viger for en lyrisk begejstret diktation med indslag af Grundtvigs vante historisk-mytiske symbolik. Hans hyldest til danskhed i sprog og væsen breder en varme over teksten, som var den åndelige solopgang (fra str. 11) ved at indtræffe.

Selv det »allerstørste Bytte« (til kultursproget tysks millioner læsere) er bedrag over for det værdifuldere danske hjertelag »i Borg og Hytte« (str. 13). Grundtvig kombinerer Saxos sagn i Gesta Danorum Liber VI om Hjarne Skjald, der blev valgt til konge i kraft af sin digtereвне²⁷, med eddadigtet Hyndluljóðs myte om Frejas gråd af guldtårer over sin forsvundne ægte-mand. Freja kroner skjalden med en kongekrone af »Taare-Guld«, som skildres nærmere i str. 14: med »liflig« (livgivende) glans er den kendelig for alle senere digtere (»Ridder-Svende«), der med grøn majgrevekrans rider sommer i by. Digtet fyldes fra nu af med forårsbebudende og -indviende billeder. Sommer i by rides enten på Valborgsdag (1. maj) eller i pinsen.

I str. 15 indføres endnu en Danmarkskvinde, Saga, den nordiske historiegudinde fra eddadigtet Grímnismál, som kender »smaa og store« danske digtere på deres forhold til modersmålet. Syntaktisk er strofen flertydig. Enten kalder danske digtere kun smil og tårer for sol og gyldenregn, når de kommer fra kvinden,

hvis hjerte smelter ved dansk sang. Eller også omskriver danske digtere ikke naturfænomenerne sol og gyldenregn²⁸ til andet end Sagas smil og tårer.

Disse forårs- og frugtbarhedssymboler kan derpå samles i en opstandelsesmyte: Frejas/Saga-hjertet er uforgængeligt som ånd, og sansen for det går i arv fra generation til generation; visner bøgeløvs-majgrevekransen, grønnes den til næste vår. Efterhånden som Grundtvigs digterfjer skrider over blomsterblade, er det håb om opstandelse, strofe 11 så i det fjerne, blevet et sikkert udsagn.

Udrustet med den forvisning kan Grundtvig atter stille sig ansigt til ansigt med døden og – som enken i Danneskiold-digtet – skelne mellem kød og ånd. »Tanke-Dyr« (str. 17) – mennesker, der af jordbundne tanker styres til en dyrisk tilværelse uden sans for det evige – kan vel bortræsonnere dødens kulde og roligt tage deres bedrifter med i graven, men, mener Grundtvig, deres manglende angst for døden skyldes, at de aldrig egentlig har levet, aldrig har overskredet grænserne mellem det timelige og evige, – deres virke var jo slet verdslig poesi (str. 7), kød og klinken og mat selvspejling (str. 9). Forgængelighed er et grundvilkår, »alt Kiød er Hø« (str. 18, efter Es. 40.6), men kun de, der kender sand (åndelig) glæde, er i stand til at lide og føle angst. Grundtvig udtrykker den polære tankegang fra den romantiske filosofi: den højeste glæde hænger sammen med den højeste smerte. Dyr har ingen dødsangst, fordi de ingen højere livsbevidsthed ejer, men mennesker skal grue – og adles derved. For det sande menneske med kærlighed til det åndelige – for digternes vedkommende især til Frejashjertets historisk-danske væsen og sprog – er døden en overgangsfase, forudsætningen for nyt liv. Slægtskabet med »Aanden« (str. 16) er sande Daneskjaldes kendemærke, definitivt forskelligt fra det begrænsede intellekt hos tankedyrene (str. 17).

Hele denne filosofiske poetik, bygget over Grundtvigs specielle begreb om danskhed og åndelighed, kan nu afrundes bekræftende (str. 19). Skjalden med kendskab til det højeste jordiske åndslivs polaritet (»Livets Sorg og Glæde«) véd, at hans digte vil møde ligesindede hjerter, der gerne deler deres liv med denne »deres levelystne Ven«: »levende dog er hans Røst«. I ordet »dog« annulleres den fysiske død, og hø, muld og kulde overla-

des til tankedyrene. I stedet gløder og lyser strofen kraftigere og kraftigere af opmuntrende og oplivende ord (Trøst, Livet, Glæde, levende, Hjerter, lee, Liv, levelystne).

Nekrologen fra str. 6 genoptages i en overgangsstrofe (str. 20): i kraft af den fremstillede poetik vil den danske og levende part af Baggesen bestandigt stige op af graven, mens den tyske (åbenbart et produkt af tankedyr) uden sorg hos Grundtvig kan tabe sig i de dødes rige, født til død som den er (måske efter Jesus i Matth. 8.22: lad de døde begrave deres døde). Slutdommen over Baggesen kan så præsenteres (str. 21-22). Mens det overlades til de tyske jætter at måle højden af hans alperejser, danner Grundtvig hans danske eftermæle af hans »Skalke-Smil og Lynilds-Leg« og den medrivende og hjertegribende barnlighed, der kun forstås rigtigt i fædrelandet («Danmark«, »Dane-Børn«). Baggesens danske sprogkraft, hans blinkende vid, hans spøgende smidighed og hans storhed netop i det små, altså hans uhåndgribelige væsen mere end en bestemt digterisk indsats i hovedværker, hans almene tone i dansk poesi (en »Stemme sød« i str. 20), er ubedragelige livstegn, der sikrer ham bestandig genkomst i Danmarks åndsliv.

De afsluttende tre strofer er Grundtvigs signatur, påny skrevet »med Staalpen haard« (str. 23). Han erkender, at han i det rosende har måttet forblive »stykkeviis«. Men samtidig føler han sig som den danske historiske retfærdighed selv: han håber ikke efter sin egen død at få tilmålt større ret end han har udvist over for Baggesen, både »i Dag« (ved hans død) og engang »i Vaaben-Brag« (Valhallalegen og tylvtefejden) (str. 24). »Fiende-Rosen« (str. 25) er knap, kold og stedsegrøn. Det er ikke muligt at se, om ordet er »Ros« eller »Rose«. Den senere nævnte krans af »Torne-Løv« til Baggesen kan både være en mere holdbar version af majgrevekransen (str. 14 og 16), en henvisning til Kristi tornekrone (givet den foragtede, spottede – og værdifulde) og en venlig hilsen til Baggesens sidste danske bog, digtsamlingen »Rosenblade med Et Par Torne« 1819. Grundtvigs krans er hvas, men den kommer fra et nåletræ, der »bærer høit hvad ei der brast« (str. 25)²⁹ – Baggesens virke i dansk tradition og sprog. Trods en til tider fjendtlig-hård kritik af Baggesen har digtet hævet ham fra den blomsterløse placering »under Mulde« (str. 1) til det nordiske nåletræs høje top (str. 25).

Ingen læser har aflokket dette digt alle dets gåder³⁰. Det dunkle, det tonende, det flertydige har her, måske mere end i det meste af Grundtvigs lyrik, en ugribelig æstetisk effekt. Den ejendommelige sproglige suggestion skal også her lades uanalyseret. På indholdssiden er teksten periodisk smittet af Baggesens dialektiske sprogsyn og sprogbrug. De lyrisk-varme strofer om den danske digtning (især str. 13-16) beherskes af Grundtvigs sædvanlige værdisystem og billedinventar, men det kan være forvirrende, at det negative ord *fjende* i den øvrige part af digtet anvendes positivt om en ærlig og sanddru holdning, mens omvendt ordet *ven* mest forekommer i negativ sammenhæng som udtryk for hykleri, smiger, overfladiskhed. Ligeledes er det ejendommeligt, at dødsangst og gru forstås positivt som vidnesbyrd om højere åndsliv, hvor uforstyrrethed i døden tolkes negativt.

Grundtvigs digt udmærker sig klart i forhold til de andre farvældigte til Baggesen. De fleste mindedigtere³¹ anstrengte sig for at sige noget pænt om ham og hans skæmtedigte og elskovsvers, men faldt gerne tilbage til genrens mest slidte vendinger (en eg fældet i Dannemarks skov etc.). Kun Friederike Brun fik fat i hans dimensioner som sandhedsstræberen med den sælsomt vekslende produktion

Die brausend bald wie Sturmbewegte Wellen,
So uferlos in dunkle Fernen flichn,
Bald zwischen Blumenküsten reizend schwellen,
Und Herz und Geist und Seele mit sich ziehn!

(særtryk Lübeck 1826, str. 4).

Mindelyrikerne undskyldte eller fortrød stedfortrædende Baggesens nu afsluttede liv. Grundtvig taler direkte til ham, som om han først og omsider ved sin død er blevet rigtigt levende, da han har måttet slippe den fortvivlede dødfødte tyskhed og kan forvente at opstå som dansk digter.

I sin epilog »Baggesens Minde« til festen på Det kgl. Theater den 15. februar 1827 understreger Oehlenschläger dødens forsonende magt. Hans motiv er både da og siden draget i tvivl³². Grundtvig erklærer sig for en ærlig fjende og dømmer ubarmhertigt en del af Baggesen til forglemmelse i de dødes rige. Og Grundtvig havde endda så sent som vinteren 1818-1819 til sine

egne venners undren stået Baggesen temmelig nær, litterært og personligt, mens Oehlenschlägers venlige forhold til ham lå mere end et kvart århundrede tilbage. Forklaringen skal søges i den tro på danskhed som en åndelig – og ifølge tusind års tradition også kristen – værdi, der ligger under overfladen i Grundtvigs mindedigt. Oehlenschläger og de andre genkalder sig det døde menneske og hans populæreste skrifter. Grundtvig tyder ham som et ciffer i åndshistorien og finder i det af hans arbejder, der duer, varsel om en solopgang i Norden efter tankedyrenes tomme og materialistiske mørketid.

I Rahbeks førnævnte elegi (over Edvard Colbiørnsen) »Laurbærlunden« var mottoet et vers af Vergils Æneide (VI, v. 886): Jeg strør disse gaver, skønt jeg véd, at det er en gavnløs hæder. Med sit motto fra Hávamál anlægger Grundtvig en mere energisk betragtning på eftermælegenren: det gode ry overlever folk og fæ. Formet i et digt kan eftermælet endog lede levelystne hjerter til den afdøde, hvis ånd så igen får liv og stiger fra graven. I Grundtvigs øjne havde Baggesen også efter sin død en fremtid for sig i Danmark³³.

Noter

1. Mindelyrikken over Grundtvigs anden hustru Marie (PS VIII, s. 94-130) er ikke taget i betragtning, dels fordi den fremkalder intens opstandelsesforkyndelse i stedet for et portræt, dels fordi den vil være bedre tjent med en samlet fremstilling indbefattende de tekster i digtgruppen, der ikke er regulær døds- og eftermælepoesi.
2. Str. 1 v. 2 lyder oprindeligt i manuskriptet: »Saa brast dit milde Øie«, men Grundtvig har valgt at gemme beskrivelsen af moderen selv til str. 2 og har derfor slettet det igen.
3. »Ormegaard« findes dog ikke hos Kingo (Kingo-ordbog, Henlagt 165, kasse 36, Det kgl. Bibliotek, København). Vestnordisk ormagarðr har næppe relevans, da det forbindes med tragisk heroisme (Regnar Lodbrog, Gunnar i Vølsungesaga), ikke med ligets opløsningsproces.
4. Efter Thorkelins 1815-udgave af Beowulf rejstes der gravhøj for ham på et Ronenæs (s. 208 og 232). Det oversættes i Grundtvigs 1820-fordanskning som »Hrone-Næs«, i hans Navne-Tal bag i bogen dog til »Hrone-Klint« (originaludgaven s. 263 og 319).
5. Teksten kan ses i Sorøudgaven 1769 af Th. Kingos Den forordnede Nye Kirke-Psalmebog (s. 252). Grundtvig lægger dog mere vægt end forlægget på Herrens genkomst. »Orme-Tand« findes ikke hos Peder Nielsen. Grundtvig havde i »Roskilde-Riim« 1814 citeret fire strofer af Nielsens salme (US II, s. 562 f.) dog ikke den her nævnte. Han bearbejdede siden salmen til Sang-Værket (GSV IV, nr. 87).

6. Grundtvigs prædiken den 22. september (Fasc. 13) bygger på Salme 88. 11-13, salmistens bange spørgsmål om dødningsens opstandelse, som Grundtvig ud fra Det nye Testamente tør besvare bekræftende.
7. Grundtvigs svanesymbolik er behandlet af Helge Toldberg i Grundtvigs symbolverden, 1950, s. 176 ff. og 300 f.
8. Trykkets str. 11-12 bliver senere sammensat med str. 21 til en kort salme i Sang-Værket (GSV III, nr. 80), først offentliggjort i 1857
9. For resten havde Grundtvig i indledningsdigtet til »Helligtrekongerlyset« 1814 på lignende (skønt blot skitseret) vis set sin faders død som tegn på fædrelandets snarlige genfødsel efter en dødsfase i dagene lige omkring Kielerfreden (US III, s. 14 f.).
10. Jens A. Nielsen har i Grundtvig-Studier 1961 (s. 7-78) og 1962 (s. 7-52) givet en udførlig redegørelse for Grundtvigs forhold til og digtning om grev Danneskiold. Nærværende digt omtales i 1961-årgangen s. 70-72 og 77.
11. Strofen er let normaliseret efter Snorre (Resens 1665-udgave fabel 26 eller variantapparatet i den arnamagnæanske Edda-udgave I, 1787, s. 46). Forseti er hos Snorre asernes forligsmand, søn af Balder og Nanna. Navnet betyder den, der sidder forrest på tinge. Iøvrigt vides der mytologisk ikke andet om ham.
12. Tolkningen af vestnordisk gulli studdr i Grímnismál str. 15 stammer fra note 8 i den arnamagnæanske Edda I, 1787, s. 46: Ait istam domum aureis columinibus sustineri. Derimod oversætter P.F. Suhm til »beklædet med Guld« (Om Odin, 1771, s. 204).
13. Etymologien Gissel- af Stråle, gammeldansk Gisel er formentlig forkert. Forstavel- sen afledes sandsynligere af personnavnet Gísli (Nudansk ordbog I, 1979, s. 346).
14. Breidablik er i Grímnismál str. 12 nævnt som Balders bolig. Balders-Hag var et helligsted viet Balder, hvor ingen måtte øve ufred (Suhm: Om Odin, 1771, s. 198 f., Friþiofs Saga s. 18 i E.J. Biörners samling af Nordiska Kämpa Dater 1737).
15. Toldberg afleder ved »Ragna-Roke« 1817 denne struktur af Holbergs alderdomskom- medie »Republiqven« (Grundtvigs symbolverden, 1950, s. 109 og 274). Holbergs Henrich-scene drejer sig dog ikke om gådegætning, kun om at trække komik ud af en dørvogterrolle.
16. Christian IVs uægte børn kom til at hedde Gyldenløve, Frederik IIIs Danneskiold- Laurvig og Christian Vs Danneskiold-Samsøe.
17. Indholdet af gravskriften kunne naturligvis henføres til den hedensk-nordiske fore- stilling om fyrstens gavmildhed, men sprogtonen er klart nok fra Matth. 5.5 ff.
18. Et digtfragment, »Sagas Priis« (PS V, s. 84-86), med en lignende fremmedhedsfølelse kan efter manuskriptets papirtype godt være fra 1823 (Kaj Thaning i Det kgl. Biblio- teks læseselseksemplar af Grundtvigregistranten under Fasc. 388.47). Det passer i stemning til sørgedigtet over Danneskiold. Det er gådefuldt, at Sv. Grundtvig og efter ham Toldberg (i registranten) ser teksten som forløber for det store gennem- brudsdigt »Nyaars-Morgen« i 1824.
19. I »Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn« blev greven mindet i digte af Chr. Wilster (10. juni), N. Fogtmann (17. juni) og Hanna Irgens (24. juni). Rahbeks »Tilskuerne« No. 66-67 1823 bragte yderligere et digt af J.H. Smidth, og i en prosanakrolog sammen- lignede Rahbek Danneskiold med Odelhiem i Ewalds »Fiskerne« og citerede flere steder af Grundtvigs digt. Et begravelsesdigt af C.A. Lund udkom i pjeceform hos Seidelin (optrykt i C.A. Lunds efterladte Digte, 1836, s. 112-116).
20. Se Aage Henriksen: Grundtvig og Baggesen. En litterær anekdote, i: Kritik 1 og 2, 1967, optrykt i samme: Gotisk tid, 1971, s. 9-75.

21. Teksten kan være fra Edda Sæmundar hinns Fróða, Stockholm 1818, ved Rasmus Rask og Arv. August Afzelius.
22. Baggesen-tekster med dette emne er f.eks. slutkapitlet af »Labyrinten« II, 1793, hele »Parthenäis« 1803 og digte som »Paa Spidsen af St. Gottard« (DV II, s. 37), »Torde-
nen paa Toppen af Grimsel« (DV II, s. 38-39) og »Alperne. Til Pram« (DV V, s. 36-
39), alle fra 1789, samt den tyske »Alpenlied« (PW II, s. 169-171).
23. Teksterne omfatter »Scheerenschlip!« (PW II, s. 227-230, på dansk i DV III, s. 210-
211), »Die Moral, oder des Scheerenschleifers Gesanglehre« (PW II, s. 188-190),
»Des Scheerenschleifers Kieler-Hochzeit« (PW II, s. 190-194), »Des Scheerenschlei-
fers Tischlied« (PW II, s. 194-197, efter Matthias Claudius), »Des Scheerenschleifers
Republik« (PW II, s. 202-205), »Der Scheerenschleifer in Paris« (PW II, s. 207-212)
og »Des Scheerenschleifers Neujahrslied« (PW II, s. 212-217).
24. Under Christian IVs ortodoksi udtalte biskop H.P. Resen, at han før ville glemme
sin højre hånd end Luthers lille katekismus (D.G. Zwergius: Det Siellandske Clerisie,
1754, s. 151), hvad Grundtvig billigende nævnte i både »Roskilde-Riim« og »Roskil-
de-Saga«, begge 1814 (US II, s. 580 og 660).
25. »Staal-Pen« er en poetisk omskrivning af forrige strofes våbenod. Først i 1830 gik
Grundtvig bogstavelig talt over fra fjerpen til stålpen, jf. brev til Ingemann den 26.
november 1830 (Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859, 1882, s. 102).
26. Grundtvig er tydeligt nok ikke bekendt med Baggesens filosofiske forfatterskab på
tysk, som da også først blev udgivet i udvalg senere (Fragmente, 1855; Philosophi-
scher Nachlaß I-II, 1858-63).
27. Grundtvig forbigår Saxos fortsættelse: Hjarne måtte beskæmmet opgive kronen i-
gen, da en søn af kongeslægten uformodet havde overlevet i udlandet og vendte hjem
for at kræve sin ret. Han er heller ikke nået frem til sin senere tolkning af Hjarne som
Hjarne, intellektuel poesi (se Toldberg: Grundtvigs symbolverden, 1950, s. 185).
28. Er gyldenregn en højere enhed af Frejas guldgråd og Zeus' befrugtende stråle af
guldregn i den græske Danae-mythe?
29. Kr. Arentzen ser (i: Baggesen og Oehlenschläger VII, 1877, s. 315) i digtets slutlinje
en hentydning til Grundtvigs oversættelse af Bjarkemål i hans Saxo I, 1818 (s. 131),
hvor det om Hjaltes våben i den sidste fortvivlede kamp på Lejre hedder, at man på
rummet (o: som Hjalte har ryddet for svenskere) kan skønne, hvorfor hans skjold nu
brast. Det sted er nemlig citeret af Baggesen i det eksemplar af »Trylleharpens
Historie« 1818, han på tylvteføjdens kogepunkt skænker Grundtvig. Meningen er
dog ikke den samme i de to tilfælde. Hos Saxo er det bristede skjold et troskabstegn,
mens det i Grundtvigs Baggesen-digt netop er det, der ikke brister – Baggesens
stedsegrønne danskhed – som løftes højt. Man kunne snarere se en modsætning i
digtet mellem den brudte vandringsstav (str. 1) og den ubrudte del af Baggesens
digtning (str. 25).
30. Kr. Arentzen trykker i sin behandling digtet i helhed næsten uden kommentarer
(Baggesen og Oehlenschläger VIII, 1878, s. 102-110), – en fremgangsmåde, Aage
Henriksen godkender (Gotisk tid, 1971, s. 68-74). L.L. Albertsen har kun nævnt
digtet i forbigående (Til et minde. Baggeseniana VII, 1976, s. 21).
31. Flere af digtene er omtalt af Albertsen (se forrige note). Det drejer sig bl.a. om digte
af i.a.a. den 10. oktober 1826 i »Nyeste Skilderie«, M i »Nyt Aftenblad« den 14.
oktober, H.F. Martensen i »Nyeste Skilderie« den 24. oktober, Niels Blicher (på
latin) sammesteds den 4. november, Fr. Schaldemose i »Maanedsofer« for oktober.

En særtrykt pjece af Fr. Brun (geb. Münter) (på tysk) samt Oehlenschlägers epilog fra februar 1827 (PS XVIII, 1860, s. 243-244 og 334-335) lukker rækken.

32. Kamma Rahbek fandt i brev den 23. februar 1827 til Aug. Baggesen i Kiel for meget Oehlenschläger og for lidt Baggesen i mindefesten (fremdraget af D. Preisz i: Breve fra og til Adam Oehlenschläger, 2. Rk. V, 1980, s. 279). Nutidig skepsis ytres af Albertsen (Til et minde, 1976, specielt s. 17-20).
33. En sådan opstandelse af den danske Baggesen kom Grundtvig nu aldrig til at attestere. Henrik Hertz' Gjengangerbreve i 1830 fandt han således ikke Baggesenske og påbegyndte, men opgav, et rimbrev imod dem (PS V, s. 499 f. samt brevveksling med Ingemann i januar 1831). Senere omtalte han Baggesen som en glemt dansk digter, f.eks. i »Brage-Snak« 1844 (US VIII, s. 623). Han vedligeholdt dog sin egen glæde for ham som »en af vore bedste Danske Digtere og et af hele Verdens vittigste Hoveder« (Danskeren II, s. 103, den 24. februar 1849). Hverken Vilh. Andersen (Illustreret dansk Litteraturhistorie II, 1934, s. 827-832) eller L.L. Albertsen (diverse arbejder 1964 ff.) har formået at genoplive Baggesen for en bredere kreds af læsere.

Forkortelser:

- Breve = Breve fra og til N.F.S. Grundtvig, I-II, 1924-26
 DgF = Danmarks gamle Folkeviser, I-XII, 1853-1976
 DV = Jens Baggesens Danske Værker, I-XII, 2. udgave, 1845-47
 Fasc. = håndskriftkapsel i Grundtvig-arkivet, Det kgl. Bibliotek
 GSV = Grundtvigs Sang-Værk, I-VI, 1944-64
 NkS = Ny kongelig Samling, håndskriftafdelingen, Det kgl. Bibliotek
 ODS = Ordbog over det danske Sprog, I-XXVIII, 1918-56
 PS = efter sammenhængen: N.F.S. Grundtvigs Poetiske Skrifter, I-IX, 1880-1930, eller: Jens Baggesens Poetiske Skrifter, I-V, 1889-1903
 PW = Jens Baggesen's Poetische Werke in deutscher Sprache, I-V, 1836
 SS = Johannes Ewalds Samlede Skrifter, I-VI, 1914-24
 US = N.F.S. Grundtvigs Udvalgte Skrifter, I-X, 1904-09

Grundtvigs tekster er citeret fra originalerne (manuskripter og førstetryk), også hvor henvisningerne gælder nyere udgaver.